

La Langue Prov. à Avignon, vol. v) amb l'equivalència llatina *petaso* «jambon». Cap al Nord s'usava fins al Roergue, sempre aplicat a tota la cansalada d'un porc, com es dedueix de la dada repetida «1 meg *bachó*» en un doc. de c. 1160, i tres vegades el b. ll. *medio bacono* en un altre de la primera meitat del segle (C. Brunel, *Les Plus Anc. Ch., Suppl.*, pp. 5 i 15).

Però poca cosa més podríem assenyalar en la llengua veïna per més que ho cerquéssim. En francès el mot està enterament antiquat, raó per sospitar que mai no fou tan viu com en el Migdia, i certament molt menys que en català; de tota manera s'hi usà *bacon* a l'Edat Mitjana, car d'allí passà el mot a l'anglès *bacon* 'cansalada viada', que és tan difós i conegut de tothom; però guardem-nos de veure en aquest mot anglès cap indici d'una nissaga germànica, car està ben reconegut per tothom que és un mot estrany a l'anglo-saxó, que no apareix en anglès fins al S. XII, i que no fou portat a Anglaterra fins que hi entraren els normands, de llengua francesa. En resum el mot romànic *bacó* té el seu centre d'intensitat en la nostra llengua, i si bé s'estengué antigament a les de França, tingué allà menys extensió i arrelament i no s'hi aplicà mai a l'animal viu ni hi aconseguí mai l'ample desplegament semàntic que ací se li ha dat.

Ha estat corrent i generalment acceptat d'atribuir-li una etimologia germànica: Diez, *Wb.*, 515; M-L., *REW*, 889; Bourciez, *Élém. de Ling. Rom.*, 205; *FEW* I, 208; Kluge-Mitzka, s. v. *-backe* i altres diccs. etim. germànics (fins a Onions, *Oxford Dict. of Engl. Etym.*); Gamillscheg, *ZRPb.* XLIII, 557; *AlcM*; Gd-Diego, *Dicc.*, 881; jo mateix vaig acceptar-ho en un breu i reservat incís (*DCEC*, s. v. *tocino*, 474b24) i a propòsit d'altres coses (frase que no vaig repetir en el *Breve DiEt.*, i que vaig retirar ja fa molts anys en els originals preparats per a l'edició ampliada com a *DECH*). Els fonaments germànics d'aquesta etimologia són escassos i de valor incert; l'afinitat semàntica dels mots en qüestió és també molt vaga.

En canvi, en els dialectes portuguesos del Nord, en gallec⁶ i en asturià, tenim un mot ben semblant, que designa l'animal viu; i aquesta és la millor afinitat, car l'única suposició natural és que sigui el porc viu el que ha donat nom a la seva carn i no pas viceversa: gall. *bácoro* «lechoncillo»⁷ (Lugrís Freire, *Gram. Gallega*, p. 147), amb el diminutiu *bacuriño*, que ja el P. Sarmiento fa més de dos-cents anys definia com a «porculino» (*BRAE* XVII, 581), i B. de Villalba en el S. XVI, *vacoro*, *vacorino*, *vacuriño* «puerco de leche» (Fcha.);⁸ hi ha variants: *bácoro* «cerdo pequeño, gorrinillo», en l'andèim gallec de c. 1850 (Leite de Vasc., *RLus.* VII, 203). Cap a migdia l'àrea s'endinsa fonament a Portugal i s'hi documenta des d'època remota: *bacoros* en un doc. de la Beira de 1278 (*Azevedo*, *RLus.* x, 90); com a cognom *Bácoro* i *Bacorin* ja l'any 1220, *Bacorinho* el 1258 (Cortésão, *Onom.*); *bacurinbo* 'porcell' a Guimarães (Leite, *Opúsc.* II, 226), però algun derivat s'usa fins a l'Alentejo (*Fig.*). Sovint *bácoro* o *bácoro* se sincopen en *bacro* «porco

pequeno» a Paços de Ferreira (ibid., p. 474), i des d'ací s'arriba a la forma asturiana *bracu* «cerdo de cría» (Rato, *Supl.*)⁹

Fou Jud (i ja un poc Sainéan, *Beiheft X zur ZRPb.*, 84; *Sources Indigènes* II, 73) el qui posà de relleu la importància d'aquestes formes occidentals per no creure en l'etimologia germànica. Car és inversemblant d'admetre que el gall.-port.-ast. *bácoro* 'porcell' no tinguí res a veure amb el cat. *bacó* 'porc' (com pretenen M-L. i els altres), i d'altra banda no s'ha donat cap pista etimològica defensible que permeti entreveure una base per a aquesta separació.¹⁰

Tanmateix potser no és prudent negar del tot la tradicional etimologia germànica, almenys pel que fa al mot català i francès. Realment *babbo* 'pernil, penca de cansalada' ja apareix en a.-al. antic, i es retroba en el b.-al. ant. *baco* i el neerl. mj. *bake(n)*. Però a base d'això donar com a existent un *BAKKO en francès és arriscar-se per terreny fals. Ja Gamillscheg cridà l'atenció sobre la discrepància fonètica entre aquestes formes germàniques, que suposen *BAKO amb -k- senzilla, i la sorda (<-CC-) dels mots romànics. Després, el mot germànic és exclusiu d'aquests dialectes i estrany no sols al gòtic i l'escandinau, sinó també a l'anglo-saxó i al frisó. Sainéan i Jud se sorprenden també de variants més insòlites, com el frcomt. *boque* 'truja' i Jura bernès *baque*, que arriba fins a Neufchâtel: és veritat que això podrien ser manlleus del sús alem. *bache*, provinent de l'a.-al. ant. *babbo*, i en aquest punt no goso pronunciar-me.

La teoria germànica es fundà en la identificació admesa entre *babbo* 'pernil, penca' i el mot al. dial. *backe* 'peça de l'esquena', 'natja' que derivaria del mot germànic força general, que tenim amb el sentit d'«esquena»: ags. *bæc*, angl. *back*,¹¹ fris. ant. *bek*, alt i b. al. ant. *bak* 'esquena'. Tampoc aquest mot, però, és general en germànic ni de bon tros: avui no existeix en holandès ni en alemany literari ni en les llengües escandinaves; encara hi ha més, car no és gens segur que hagi estat mai realment escandinau, per més que algun cop surt *bak* n. 'esquena' en textos èddics tardans,¹² però no havent persistit en les llengües escandinaves modernes (fora d'algun compost, com suec *baksida*, noru. *baksida*, que pot ser manlleu de l'ags. [angl. *backside*] o d'un altre dialecte occidental) és versemblant que sigui bàsicament estrany al grup germànic nòrdic. L'al. dial. *bach* o *bache* 'truja de senglar' és mot rar, recent (1541) i terme de cacera, que pot ser extensió local i secundària, i l'alt alemany mj. *backe* 'natja' és probable que vagi amb l'al. *backe* 'galta', d'un altre origen. Llavors no tenim altra base que la suposada derivació de *bæc* 'esquena'.

Ara bé, per tenir una base ferma caldria que sabéssim que aquest mot existí des del germànic comú i li trobéssim una explicació indoeuropea. No trobem base suficient per a una cosa ni l'altra. S'havia admès vagament que es tractava d'una arrel ieur. *BHEG- amb el sentit de 'doblegar, abombar'; però avui aquesta idea, per més que encara la subscriuguin el dicc. de